

**Barbara Lenard, Alicja
Mazurkiewicz**

**Przegląd zagranicznych czasopism
konserwatorskich**

Ochrona Zabytków 20/3 (78), 69-76

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNYCH CZASOPISM KONSERWATORSKICH *

LES MONUMENTS HISTORIQUES DE LA FRANCE.
Wyd. La Caisse Nationale des Monuments Historiques,
Paris. Kwartalnik.

Rocznik 1964 (Nowa Seria, t. X)

Zeszyt 1, stron 48, ilustracje.

Jean Merlet, *Caen. Église Saint-Jean. Reprise en sous-oeuvre des fondations des transepts et du chœur* (Caen. Kościół św. Jana, Nowe fundamentowanie transeptu i chóru), s. 1—12, 17 il. Wskutek silnych bombardowań w czasie bitwy o Caen w 1944 r. gotycki kościół św. Jana został poważnie uszkodzony. Główne zagrożenie stanowiło naruszenie stabilności budowli, szczególnie w partiach transeptu i chóru. Po wykonaniu szczegółowych badań geologiczno-hydrologicznych i konstrukcyjnych podjęto decyzję zabezpieczenia budowli drogą posadowienia jej na nowych fundamentach, sięgających do skały wapiennej, tj. średnio na głębokości 12—13 m poniżej poziomu gruntu. Zastosowana metoda polegała na wierceniu szybów pod filarami zagrożonych partii kościoła (po dwa pod filarami chóru, po trzy na skrzyżowaniu naw), ocembrowaniu ich metalowymi rurami i zalaniu betonem. Łącznie wykonano 67 szybów z czego 21 w transepcie i 46 w chórze. Artykuł omawia szczegółowo badania, metodę i sposób przeprowadzenia prac, a schematy rysunkowe ilustrują kolejność ich fazy i zastosowane urządzenia.

C. Leprévots, *La réfection du dallage de l'église de Gigny-sur-Suran (Jura)* (Przebudowa posadzki kościoła w Gigny-sur-Suran, dep. Jura), s. 13—20, 9 il. Kościół należący pierwotnie do opactwa erygowanego w 893 r. przez Bernona z Autun, był powiększony i modyfikowany w różnych okresach czasu. Widocznym rezultatem tych zmian było podwyższenie pierwotnego poziomu posadzki, powodujące ukrycie pod nią baz filarów międzynawowych w zachodniej partii kościoła. Badania sondażowe i prace odkrywkowe przeprowadzone w 1962 i 1963 r. ujawniły fakt aż dwukrotnego podwyższenia posadzki kościoła (prawdopodobnie w XV i XVIII w.). Jak się wydało, celem tych zmian było dążenie do zniwelowania znacznej różnicy poziomów terenu w obrębie nawy (w kierunku wschód-zachód = 8,5% t.j. 2,20 m). Problemem konserwatorskim stało się ustalenie takiego poziomu posadzki, który by umożliwił jednoczesne uwidocznienie — znajdujących się na różnych głębokościach — baz filarów i właściwe spełnianie funkcji użytkowych. Uzyskano to przez założenie

dwu stopni w wejściu do transeptu i jednego w przeszle poprzedzającym, co przy ustawieniu ołtarza w transepcie jest uzasadnione funkcjonalnie.

Émile Bonnel, *Les couvertures de laves en Bourgogne (Lawowe pokrycia dachów w Burgundii)*, s. 21—26, 5 il. W nawiązaniu do artykułu pod podobnym tytułem, zamieszczonego w zeszycie 1, 1959 r. (M. Berry, P. C. Fournier, *Les couvertures en laves*) omówienie odnalezionego w wydawnictwie „Descriptions des Arts et Métiers” opracowania markiza de Courtivron z 1767 r., poświęconego technologii pokryć dachowych z lawy. Tytuły rozdziałów: wydobywanie (złoża i sposób ich eksploatacji); sposób konstruowania więźby dachowej przeznaczonej pod pokrycie z lawy; obróbka surowca, technika pokrywania więźby; zalety pokryć lawowych. W aneksie do artykułu podano dane techniczne na przykładzie ankiety przeprowadzonej w 1943 r.

Pierre-Marie Auzas, *La conservation des antiquités et objets d'art dans le Morbihan (Konservacja starożytności i dzieł sztuki w Morbihan)*, s. 27—29, 2 il. Wprowadzenie do następnego artykułu i ogólna ocena przykładowej działalności na polu klasyfikacji zabytków Pierre Thomas-Lacroix, od 1931 r. konserwatora starożytności i dzieł sztuki departamentu Morbihan. Stosowane przez niego zasady — systematyczne poszukiwania i dokładna dokumentacja fotograficzna; wielokrotna kontrola inwentarza; propagowanie znaczenia złotnictwa kościelnego i inicjowanie zabiegów konserwatorskich — dają znakomite rezultaty i godne są naśladowania w innych departamentach.

Pierre Thomas Lacroix, *Les objets d'art du Morbihan (Dzieła sztuki departamentu, Morbihan)*, s. 30—36, 8 il. Relacja z ponad trzydziestoletniej działalności na stanowisku konserwatora starożytności i dzieł sztuki departamentu Morbihan. Historia powstania inwentarza bogactwa artystycznego tego okręgu w którego sporządzaniu autor brał udział od 1941 r. opracowując mobilia. Ogromny efekt tej pracy obrazują cyfry: 430 sklasyfikowanych obiektów w latach 1943—1962, w stosunku do 67 w dziesięcioleciu 1931—1942. Omówione najcenniejsze przykłady: rzeźby w drewnie, kamieniu, fajansie; nastawy ołtarzowe; witraże; chorągwie; złotnictwo; dzwony. Na szczególną uwagę zasługują zasady gromadzenia i udostępniania archiwum dokumentacji fotograficznej oraz sprawowania kontroli nad obiektami, a także inicjowanie i urządzanie stałych i okresowych ich ekspozycji in situ.

* Stały przegląd zagranicznych czasopism konserwatorskich obejmuje 11 wydawnictw, których zestaw

zamieszczono w z. 3 (62) rocznika XVI (1963) „Ochrony Zabytków” s. 69.

Michel Ranjard, *Le château de Meillant (Zamek w Meillant)*, s. 37—39, 2 il. Historia zamku i jego przeobrażeń w rękach kolejnych właścicieli oraz analiza powiązań stylowych i warsztatowych z rezydencjami nad Loarą. Uzasadnienie jego wysokich walorów zabytkowych w wyniku przeprowadzonych badań i propozycja zmiany dotychczasowej klasyfikacji.

Kronika, s. 40—48, 9 il.

Nekrologia (Pierre Irsch)

Zmiany stanowisk, nominacje, odznaczenia honorowe

Powołanie Biura Wykopalisk i Starożytności

Wykaz nieruchomości sklasyfikowanych jako zabytki w 1963 r.

Klasyfikacja zabytków (Bertholène, dep. Aveyron, zamek des Bourines; Sedan, dep. Ardennes, grobowiec marszałka Faberta).

Zeszyt 2, stron 48, ilustracje.

Louis Hautecoeur, *Regards sur l'histoire de l'architecture (Spojrzenie na historię architektury)*, s. 49—72, 18 il. Wykład dla architektów biorących udział w stażu specjalistycznym, zorganizowanym przez Ministerstwo Budownictwa. Ujęcie tematu pod kątem przydatności dla architekta dawnej wiedzy o sztuce budowania i wskazanie wielkich idei, które determinowały jej rozwój.

J.-P. Paquet, *Contribution à l'étude de la maladie de la pierre. Nouvelle hypothèse sur les causes des transferts et des concentrations de sulfate produisant les effets exfoliants (Przyczynek do studiów nad korozją kamienia. Nowa hipoteza dotycząca przyczyn przenoszenia i koncentracji siarczanu powodującego w efekcie łuszczenie kamienia)*, s. 73—88, 16 il. Wyniki badań i obserwacji prowadzonych od października 1962 r. do lipca 1963 r. na elewacjach kościoła Inwalidów w Paryżu dały podstawę do postawienia hipotezy i określenia warunków w jakich następuje utrwalanie się siarczanów w podłożu kamienia, w pobliżu powierzchni, powodujące w rezultacie jego łuszczenie się. Dla podjęcia działań zapobiegawczych hipoteza ta wymaga sprawdzenia w dodatkowych badaniach.

Gabriel Sarraute, kanonik, *Le retable et les statues de l'église de Ginestas (Aude) (Retabulum i figury z kościoła w Ginestas, dep. Aude)*, s. 89—95, 4 il. Retabulum ołtarza głównego pochodzące z lat 1645 (architektura i snycerka) — 1647 (obrazy) zostało poddane gruntownej konserwacji zakończonej w 1962 r. Przeprowadzone prace i zachowany w miejscowym archiwum zespół akt notarialnych dały pełny obraz historii obiektu, programu ikonograficznego ustalonego przez zleceniodawcę i realizacji dzieła przez dwóch artystów z Narbonne: architekta Jean Noireau i malarza Pierre Lavergne, którego osoba i działalność były dotychczas całkowicie zapomniane. Wśród innych obiektów kościoła w Ginestas szczególną wartość posiadają trzy polichromowane rzeźby w drewnie: gotycka św. Anna Samotrzejca oraz stanowiące pendant figury Madonny z Dzieciątkiem i proroka Izajasza z XVII/XVIII w.

Kronika, s. 96.

Odznaczenia honorowe

Wystawy

„Automatyczni przewodnicy” (Téléguidages)

Zeszyt 3, stron 48, ilustracje.

Paul Pillet, *Le château de Lunéville (Zamek w Lunéville)*, s. 97—106, 8 il. Historia rezydencji wzniesionej w połowie XVIII w. przez Boffranda dla księżąt Lotaryńskich na miejscu dawnego zamku, jej rozkwit w czasów Stanisława Leszczyńskiego i zmiennych losów po śmierci króla, kiedy została

zamieniona na koszary. W XIX w. jest całkowicie zdewastowana, ale brak zrozumienia dla jej wartości zabytkowych powoduje nieinterwencję władz konserwatorskich. W 1945 r. wykonano pierwsze prace zabezpieczające, dopiero jednak w 1952 r., po całkowitym przejściu obiektu przez władze miejskie od władz wojskowych, podjęto generalną konserwację zespołu pałacowo-ogrodowego, zmierzającą do przywrócenia mu dawnej świetności.

Michel Mastorakis, *L'hotel de Clerjotte a Saint-Martin-de-Ré (ancien arsenal) (Hôtel de Clerjotte w Saint-Martin-de-Ré) (dawny arsenał)*, s. 107—116, 13 il. Relacja z długotrwałych starań władz miejskich o przejęcie obiektu, zamienionego w XVII w. na arsenał i będącego do r. 1949 w dyspozycji Floty. Omówienie rozpoczętych w 1960 r. prac konserwatorskich, które przywróciły pierwotny wygląd późnogotyckiemu budynkowi głównemu i wieżom oraz renesansowym skrzydłom bocznym. W skrzydle wschodnim odsłonięto parterowe, a w zachodnim dwukondygnacyjne krużganki. Znakomitą podstawę rekonstrukcji stanowiła, zachowana w Musée des Invalides, XVII-wieczna makietka fortyfikacji miasta Sainte-Martine. Po zakończeniu prac we wnętrzu pałacyk będzie siedzibą muzeum miasta i zbiorów morskich.

Marcel Texier, *L'église d'Étival (Vosges) (Kościół w Étival, dep. Wozezy)*, s. 117—130, 11 il. **I. Rekonstrukcja fasady zachodniej** — wzniesionej w latach 1722—1739 przed romańskim kościołem (XII w.) opactwa Premonstratensów przez architekta Nicolas Pierson, zniszczonej w 1944 r. Problem wyboru właściwej, z punktu widzenia konserwatorskiego, koncepcji odbudowy. Podstawę alternatywnych rozwiązań stanowiły dwa XVIII-wieczne przekazy ikonograficzne, obrazujące poszczególne etapy projektu oraz ujawnione, na skutek zniszczenia wieży, dwa etapy realizacji fasady, nie we wszystkich elementach zgodne z wymiennymi przekazami. **II. Analiza kompozycji fasady XVIII-wiecznej** — przeprowadzone studia, w oparciu o teoretyków renesansu, pozwoliły na ustalenie proporcji zastosowanych przez Piersona: na podstawie dwóch stosunków geometrycznych V2 i V3 architekt uzyskał relacje arytmetyczne 2/1 i 5/7 oraz 2/3 dla wież. **III. Uwagi na temat kompozycji kościołów romańskich w Wozezach.** Zastosowanie podobnej metody badań nad proporcjami do części romańskiej kościoła w Étival i współczesnych mu kościołów w Vomécourt-sur-Madon, w Relanges i Champ-le-Duc, wykazujących duże analogie w rozplanowaniu. Wniosek: we wszystkich tych obiektach odnaleźć można regularnie stosowaną gamę liczb prostych, nie ma natomiast proporcji wyrażonych liczbami niewymiernymi.

Roger Hyvert, *Devises et millésimes sur les édifices du Languedoc et du Roussillon (Dewizy i daty na budynkach w Langwedocji i Roussillon)*, s. 131—136, 5 il. Zestawienie dużej ilości przykładów napisów i dat — od średniowiecza aż po wiek XIX — zapatrzonych w obszerne wyjaśnienia w zakresie wydarzeń i osób inspirujących ich powstanie.

Gabriel Le Bras, *Un peintre méconnu du XVIIe siècle: Jacob Quatroulx (Zapoznany malarz XVII wieku: Jakub Quatroulx)*, ze wstępem Pierre-Marie Auzas, s. 137—140, 3 il. Omówienie dwóch wielkich płócien zachowanych w kolegiacie Saint-Aubin de Guérande, pochodzących z 2 ówczesnych XVII w.: „Chrystus Chrystusa” i „Ukrzyżowanie z donatorami”. Pierwsze płótno posiada inskrypcję z nazwiskami ofiarodawcy (kanonik Jean Quatroulx) i malarza (Jacob Quatroulx) którego autorstwo także w drugim obrazie jest niewątpliwe. Przypadkowe odkrycie pozwala przypisać mu także rycinę (sygnowana Ca-troux), zdobiącą poemat pana de l'Espine, zachowaną w bibliotece w Wolfenbüttel. Dotychczasowe badania nie wyjaśniają jednak kim był i skąd pochodził ten utalentowany artysta.

Kronika, s. 141—144, 5 il.

Nekrologia (Patrice Bonnet i M. Lyonnet)

Zmiany stanowisk

Wprowadzenie w departamentach Haut-Rhin, Bas-Rhin i Moselle przepisów prawnych dotyczących zabytków ruchomych.

Podział na regiony konserwatorskie

Klasyfikacja zabytków (Saint-Malo, dep. Ille-et-Vilaine, Hôtel de la Gicquelais — dom urodzenia Chateaubrianda; Paris IIIE, rue de la Perle, Hôtel Libéral-Bruant; Villeneuve-sur-Fère, dep. Aisne, dom urodzenia Pawła Claudel; Brangues, dep. Isère, zamek).

Zeszyt 4, stron 48, ilustracje.

Tytuł zeszytu: *Le vieux Lyon, aménagement — restauration* (Stary Lyon, zagospodarowanie — odnowienie).

A.-J. Donzet, *Le vieux Lyon. Son histoire, ses problèmes, sa restauration* (Stary Lyon, jego historia, problemy, restauracja), s. 144—192, 36 il. Szczegółowe naświetlenie historii miasta, jego roli gospodarczo-politycznej w poszczególnych okresach czasu i warunków determinujących ukształtowanie przestrzenne; relacja z pierwszych zamierzeń uporządkowania dzielnic staromiejskiej i pierwszego, opracowanego w latach 1934—36, projektu; wyczerpujące, bogato ilustrowane, omówienie projektów i planów realizacji, opracowanych po roku 1958, po podjęciu decyzji przeprowadzenia gruntownej restauracji i sanacji starych dzielnic miasta.

Rocznik 1965 (Nowa Seria, t. XI)

Zeszyt 1—2, stron 102, ilustracje.

Zeszyt w całości poświęcony pamięci Viollet le Duca, korespondujący z wielką, retrospektywną wystawą „Viollet le Duc, 1814—1879”, czynną w Paryżu od maja do sierpnia 1965 r. (por. T. Jakimowicz: *Viollet le Duc, architekt-konserwator i jego związki z Polską*. „Ochrona Zabytków” XIX (1966), nr 3(74), s. 3—12). Na uwagę zasługuje w artykułach obszernie wykorzystanie źródeł, w postaci korespondencji i własnych komentarzy Viollet le Duca do jego prac, zachowanych w archiwum rodzinnym.

J.-P. Paquet, *Viollet le Duc. (Viollet le Duc)*, s. 1—10, 3 il. Omówienie sposobów traktowania spuścizny historycznej oraz ogólnych warunków i tendencji, panujących w dziedzinie sztuki i architektury, w momencie rozpoczynania kariery zawodowej Viollet le Duca. Charakterystyka jego działalności jako badacza starożytności, konserwatora i twórcy, które to trzy specjalności były u niego jedynie trzema aspektami tej samej żarliwej pasji.

Geneviève Viollet le Duc, *Viollet le Duc à Rome. 30 octobre 1836 — 4 juin 1837 (Viollet le Duc w Rzymie. 30 października 1836 — 4 czerwca 1837)*, s. 11—18, 5 il. Relacja z pierwszej podróży Viollet le Duca do Włoch i na Sycylię oraz wskazanie jej znaczenia dla całej dalszej twórczości artysty. Artykuł oparty na dzienniku podróży.

Pierre-Marie Auzas, *Viollet le Duc et Mérimée (Viollet le Duc i Mérimée)*, s. 19—32, 7 il. Historia i analiza przyjaźni łączącej wielkiego pisarza, członka Akademii Francuskiej i jednego z twórców „Commission des Monuments Historiques” ze znacznie młodszym od niego protegowanym architektem. Omówienie ich wspólnych podróży i niezwykle czynnej działalności w ramach Service des Monuments Historiques oraz wielkiego wpływu Prospera Mérimée na ukształtowanie osobowości Viollet le Duca.

Francis Salet, *Viollet le Duc à Vézelay (Viollet le Duc w Vézelay)*, s. 33—42, 5 il. Omówienie odbudowy kościoła La Madeleine w Vézelay, doko-

nanej po roku 1840, na zlecenie Commission des Monuments Historiques. Próba obiektywnej oceny dzieła, które zapoczątkowało wielką karierę Viollet le Duca jako konserwatora zabytków Francji.

Geneviève Viollet le Duc, *La flèche de Notre-Dame de Paris (Sygnaturka katedry Notre-Dame w Paryżu)*, s. 43—50, 6 il. Sprawa rekonstrukcji sygnaturki przedstawiona w świetle własnych, obszernych komentarzy Viollet le Duca, zachowanych w archiwum rodzinnym, a obecnie publikowanych. Wyjaśnienie, w oparciu o podobne dokumenty, genezy powstania figury św. Tomasza Apostoła — jednej z szesnastu rzeźb umieszczonych na sygnaturce — a utożsamianej przez wiele lat z osobą autora rekonstrukcji.

Pierre Monjoin, *L'oeuvre toulousaine de Viollet le Duc (Dzieło tuluzańskie Viollet le Duca)*, s. 51—64, 10 il. Przedstawienie wieloletniej działalności Viollet le Duca w Tuluzie, rozpoczętej projektem restauracji kościoła Saint-Sernin w roku 1845 i prowadzonej aż do śmierci w 1879 r. Naświetlenie jego roli obrońcy zabytków Tuluzy wobec władz miasta, które Montalembert nazwał „stolicą wandalizmu”. Omówione w artykule obiekty, to kościół Saint-Sernin, którego konserwacja trwała 20 lat; kolegium Saint-Raymond, klasztor dominikanów i donjon na Kapitolu.

Robert Debant, *L'oeuvre de Viollet le Duc à Carcassonne (Dzieło Viollet le Duca w Carcassonne)*, s. 65—76, 7 il. Jedno z największych i najdalej idących, obok rekonstrukcji zamku w Pierrefonds, przedsięwzięć konserwatorskich Viollet le Duca. Historia i analiza prac przy kościele Saint-Nazaire i fortyfikacjach miejskich, a także naświetlenie sprzyjających — w przeciwieństwie do Tuluzy — warunków i atmosfery, towarzyszących tej działalności.

Louis Grodecki, *La restauration du château de Pierrefonds. 1857—1879 (Odbudowa zamku w Pierrefonds. 1857—1879)*, s. 77—84, 7 il. Historia i wnikliwa analiza przekształcania się pierwszej, teoretycznej i w pełni naukowej koncepcji „restytucji” zamku Ludwika Orleańskiego, opracowanej przez Viollet le Duca w 1857 r., w projekt częściowej, a następnie — pod wpływem żądań cesarza Napoleona III — całkowitej „romantycznej” rekonstrukcji i adaptacji. W zakresie architektury rekonstrukcja, choć daleko idąca, nie przyniosła większych odstępstw, wyposażenie wnętrza natomiast jest całkowicie wynikiem twórczej inwencji architekta. I tu, Viollet le Duc-dekorator okazuje się znakomitym prekursorem stylu 1900, wyprzedzającym całą generację i styl swojej epoki.

P.-M. Auzas, *Du rôle et de l'influence de Viollet le Duc à l'étranger (O roli i wpływie Viollet le Duca zagranicą)*, s. 85. Wstęp do dwu następujących artykułów, podkreślenie właściwości momentu dla prowadzenia badań nad szerokim oddziaływaniem Viollet le Duca we Francji i zagranicą. Znaczenie dokumentów zachowanych w archiwum rodzinnym wykazane na przykładach polskich (Kraków, Gołuchów).

J. J. P. W. Van Agt, *La métamorphose de l'église Notre-Dame dite Munsterkerk a Roermond au XIXe siècle (Metamorfoza kościoła Notre-Dame, zwanego Munsterkerk, w Roermond w XIX w.)*, s. 86—98, 10 il. Historia restauracji XIII-wiecznego kościoła, modyfikowanego w XVIII w., przeprowadzonej po 1863 r. (ukończony ok. 1890 r.) przez architekta P. J. H. Cuypersa; wyjaśnienie udziału Viollet le Duca, zaproponowanego — wobec sprzecznych opinii o projekcie Cuypersa — w charakterze rzeczoznawcy. W wyniku daleko idącej rekonstrukcji kościół Notre-Dame całkowicie zmienił swoją sylwetkę.

Philippe Ozouf, *Controverse autour de „L'Art russe” de Viollet le Duc (Kontrowersja wokół „Sztuki rosyjskiej” Viollet le Duca)*, s. 99—102, 4 il. Wydana w 1877 r. praca Viollet le Duca wywołała w Rosji

gorący spór, który przerodził się w debatę na temat źródeł sztuki rosyjskiej. Analiza tego sporu przeprowadzona w oparciu o publikowane wypowiedzi dwóch czołowych dyskutantów: W. I. Butowskiego i F. I. Busłajewa.

Zeszyt 3, stron 84, ilustracje

Zeszyt poświęcony pamięci Anatola de Baudot (1834—1915) w pięćdziesiątą rocznicę jego śmierci.

F. Bercé, *Anatole de Baudot, (Anatole de Baudot)*, s. 103—112, 6 il. Charakterystyka sylwetki i działalności architekta Anatole de Baudot, ulubionego ucznia Viollet le Duca i pioniera stosowania żelazobetonu w budownictwie. O niezwykle czynnej działalności A. de Baudot w końcu ubiegłego wieku i jego znaczeniu świadczą — poza licznymi dziełami i projektami — zajmowane przez niego stanowiska przewodniczącego: Związku Zawodowego Architektów Francuskich, Sekcji Architektury Stowarzyszenia Architektów Francji i Komisji Pomników Historycznych.

J.-B. Ache, *Anatole de Baudot, précurseur (Anatole de Baudot, prekursor)*, s. 113—121, 7 il. Charakterystyka A. de Baudot jako teoretyka formułującego zasady nowoczesnej architektury (wykłady w latach 1887—1914) i jako prekursora nowoczesnej techniki architektonicznej, który wprowadził żelazobeton do budownictwa. Jego zastosowanie uzasadnił teoretycznie w licznych studiach i projektach przekryć wielkich wnętrz (tak świetnych potem u Wrighta i Nervi'ego), a także praktycznie w realizacji kościoła św. Jana na Montmartre w Paryżu.

Brigitte Belin, *A. de Baudot, Professeur et vulgarisateur (A. de Baudot, profesor i popularyzator)*, s. 122—135, 9 il. Omówienie działalności pedagogicznej, publicystycznej i społeczno-zawodowej Anatola de Baudot, który we wszystkich jej przejawach starał się o wprowadzenie nowatorskich zasad architektonicznych i przełamanie konserwatywnych kanonów. Uczeń Labrouste'a i Viollet le Duca, studiował, podobnie jak jego mistrz, sztukę średniowiecza, nie po to by ją naśladować, lecz by poznać jej prawa i zasady i zastosować do konstrukcji współczesnych.

Chronologie de la période 1863—1915 (Chronologia okresu 1863—1915), s. 136. Zestawienie głównych wydarzeń, publikacji i realizacji architektonicznych w porządku chronologicznym.

Bernadotte Darré, *Maquettes des monuments historiques (Makiety zabytków)*, s. 187, 1 il. Omówienie makiet zabytków, wykonanych, zgodnie z ideą Anatola de Baudot, przez jego ucznia H. Chainé'a, na wystawę 1900 r. Zapoczątkowały one kolekcję zachowaną do dziś i powiększaną przez Ośrodek Badań Zabytków (Centre de Recherche des Monuments Historiques).

Travaux de ciment armé exécutés pour la compte de l'Administration des Beaux-Arts par l'entreprise Degaine de 1901—1910 (Prace z użyciem żelazobetonu wykonane na koszt Administracji Sztuk Pięknych przez przedsiębiorstwo Degaine od 1901—1910 r.), s. 138. Zestawienie w porządku chronologicznym obiektów oraz nazwisk projektantów.

Pierre Lebouteux, *Quelques restaurations d'Anatole de Baudot (Kilka konserwacji wykonanych przez Anatola de Baudot)*, s. 139—145, 5 il. Omówienie kilku przykładów prac konserwatorskich podejmowanych przez A. de Baudot od roku 1875. Jego działalność na tym polu objęła około 30 znaczących budowli, tak różnych jak np. kościoły w Saint-Angel i Beaulieu-sur-Dordogne, katedra w Nantes czy zamek w Blois. Anatole de Baudot odegrał znaczną rolę jako inspektor generalny zabytków, jednak nie była to domena najbardziej charakterystyczna dla jego twórczości.

Paul Pontus, *Abbaye de Silvacane. Remise en état et présentation (Opactwo w Silvacane. Konserwacja i udośćpienie)*, s. 146—154, 10 il. Historia i dawne opactwa cysterskiego (XII—XIII—XV w.w.) i prac podejmowanych nad jego konserwacją w drugiej połowie XIX w., w latach 30-tych XX w. i po drugiej wojnie światowej. Prace nie są jeszcze zakończone. Obiekt położony w centrum regionu turystycznego, posiada znakomite walory kwalifikujące go na miejsce spektakli muzycznych i ekspozycji.

Kronika, s. 155—158, 4 il.

Nekrologia (Gaston Chabal)

Zmiany personalne

Odnaczenia honorowe
Klasyfikacja zabytków (Damblain, dep. Wogezy, kościół; Riquewihr, dep. Haut-Rhin, dom nr 6 przy ul. de la Couronne; Concremiers, dep. Indre, zamek de Forges; Nantes, dep. Loire-Atlantique, piwiarnia „la Cigale”).

Plans exécutés par Anatole de Baudot pour le Service des Monuments Historiques (Plany i szkice wykonane przez Anatola de Baudot dla Service des Monuments Historiques), s. 159—166. Zestawienie w alfabetycznym układzie miejscowości. W ich ramach wykaz planów poprzedzony krótką charakterystyką obiektu i prac przy nim wykonanych.

Plans et projets conservés dans les Archives des Monuments Historiques et au Centre National des Arts et Métiers (Plany i projekty zachowane w Archiwum Zabytków i w Krajowym Ośrodku Sztuk i Rzemiosł), s. 167—175. Katalog prac Anatola de Baudot, podany w układzie rzeczowym, a w jego ramach chronologicznym.

Bibliographie (Bibliografia), s. 176—186. I. Prace Anatola de Baudot. II. Artykuły publikowane przez A. de Baudot. III. Artykuły dotyczące się A. de Baudot, wydane za jego życia. IV. Dzieła i artykuły współczesne dotyczące Anatola de Baudot i racjonalizmu.

Zeszyt 4, stron 41, ilustracje

Yves-Marie Froidevaux, *Remise en état de l'église de Saint-Léon-sur-Vézère, dep. Dordogne (Konserwacja kościoła w Saint-Léon-sur-Vézère, dep. Dordogne)*, s. 187—200, 19 il. Relacja z prac wykopaliskowych i konserwatorskich przeprowadzonych w romańskim kościele w Saint-Léon (część nawowa preromańska, transept i chór z XI w); charakterystyka obiektu na tle romańskiego budownictwa okolicy Périgord.

Louis Grodecki, *Tendances actuelles dans la restauration des monuments historiques (notes de lecture) (Aktualne tendencje w konserwacji zabytków) (Uwagi o lekturze)*, s. 201—213, 10 il. Recenzja skryptu Waltera Frodla; Denkmalbegriffe, Denkmalwerte und ihre Auswirkung auf die Restaurierung, wydane w Wiedniu w 1963 r., zawierającego trzy wykłady wygłoszone na Uniwersytecie w Rzymie dla architektów i konserwatorów zabytków. (Tłumaczenie polskie M. Anszynskiego: Pojęcia i kryteria wartościowania zabytków... wyd. ODZ w „Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków” seria B, t. XIII, Warszawa 1966). Recenzja ilustrowana jest m.in. przykładami warszawskimi: pierzeją ul. Piwnej (wg. J. Zachwałowicza i P. Biegańskiego) oraz murami staromiejskimi z barbakanem.

Émile Bonnel, *L'évolution du mot „site” (Ewolucja słowa „site”)*, s. 214—219, 5 il. Analiza zmienności słowa „site” użytego — prawdopodobnie po raz pierwszy — w 1530 r. dla określenia sytuacji, dyspozycji miejsca, jako odpowiednik łacińskiego „situs”. Pod wpływem włoskim nabrało ono podwójnego zna-

czenia i rozwijało się w dwóch kierunkach: 1) w pojęciach abstrakcyjno-geometrycznych z zakresu fortyfikacji i militariów 2) w sensie sytuacji, jak pierwotnie, ale z tendencją do przesunięcia znaczenia w stronę pejzażu, dyspozycji mas i obiektów, kolorów, t.j. w stronę pojęć plastycznych i estetycznych. Ten sens zachowało po dzień dzisiejszy, lecz jego zastosowanie było różne w różnych okresach. Śledzeniu tej właśnie ewolucji poświęcony jest artykuł. Obecne wszechstronne, jak w żadnym dotychczas okresie, zastosowanie pojęcia „site” („ośrodek”, „zespół”) zasługuje zdaniem autora na osobne studium.

Kronika, s. 220—227, 9 il.

Odznaczenia honorowe
Klasyfikacja zabytków (Arnavé, dep. Ariège, kaplica Saint-Paul; Ambleteuse, dep. Pas-de-Calais, fort Vauban, zwany „Fort-Mahon”),
Lista nieruchomości sklasyfikowanych jako zabytki w ciągu roku 1964.
Obiekt skreślony z listy w 1964 r. (mostek na Rodanie między Tournon, dep. Ardèche i Tain, dep. Drôme).

Barbara Lenard

MÜEMLÉKVÉDELEM Wyd. A Magyar Építőművészek Szövetsége Műemléki Bizottsága, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Művészeti Országos Választmányá és az Országos Műemléki Felügyelőség, Budapest. Kwartalnik.

Rocznik X (1966)

Zeszyt 1, stron 64 ilustracje.

M. Héjji, *A visegrádi alsóvár lakótornyának építéstörténete (Historia budowy wieży mieszkalnej dolnego zamku w Visegrádzie)*, s. 1—8, 9 il., str. w jęz. francuskim. Opis historii zamku w Visegrádzie, której początki sięgają XI w. Wieżę mieszkalną i system umocnień wybudowała w XIII w. królowa Maria, żona Béli IV. Zamek w przypadku najazdu wroga miał służyć za schronienie wdowom i sierotom oraz zakonnicom z klasztoru na wyspie na Dunaju (dzisiejsza wyspa Małgorzaty). Etapy budowy wieży, opis wyglądu (czteropiętrowa, w kształcie sześcioboku z drewnianym stropem). Pierwsze prace restauracyjne wieży zniszczonej w czasie najazdu tureckiego, miały miejsce w końcu XIX w, według projektu Frigyesa Schulka. Kolejne prace restauracyjne wieży, której stan uległ zagrożeniu, przypadają na lata trzydzieste. W 1950 roku pożar zniszczył całkowicie drewnianą konstrukcję wieży. Przebieg prac rekonstrukcyjnych w latach 1951—1964 pod kierunkiem Józsefa Szanyiego i Jánosa Sedlmayera.

L. Huszár, *Visegrád történeti emlékei az éremleletek tükrében (Historia Visegrádu w świetle wykopanych monet)*, s. 9—16, 21 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie znalezionych na terenie Visegrádu monet nie pod kątem ich wartości numizmatycznej, lecz z punktu widzenia dziejów zamku i życia na nim w minionych wiekach.

J. Sedlmaier, *A visegrádi lokótorony helyreállítása (Rekonstrukcja wieży mieszkalnej w Visegrádzie)*, s. 17—27, 11 il., str. w jęz. francuskim. Krótki zarys historii wieży, etapów jej rekonstrukcji. Omówienie koncepcji i przebiegu prac rekonstrukcyjnych rozpoczętych w 1962 r.

E. Szakál, *Diszkutak a visegrádi királyi palotában (Studnie ozdobne w królewskim pałacu w Visegrádzie)*, s. 28—36, 18 il., str. w jęz. francuskim. Prace wykopaliskowe na terenie dawnego pałacu w Visegrádzie. Opis odnalezionych fragmentów ozdobnych studni i fontann z dawnego pałacu królewskiego i ich rekonstrukcji.

A. Csorna, *Az óbudai Zichy kastély kertje (Park przy dawnym pałacu Zichych w Óbuda)*, s. 37—41, 7 il., str. w jęz. francuskim. Dzieje barokowego pałacu Zichych i otaczającego go parku. Omówienie starych (XVIII-wiecznych) planów rozbudowy pałacu i otaczającego go parku. Opis zniszczeń dokonanych przez czas i ludzi. Propozycja restauracji pałacu, oficyn oraz uratowania choć części zupełnie zniszczonego (składy, baraki) parku.

Stop — Zabytki

Utiprogram autósoknak (Trasa dla turystów zmotoryzowanych), s. 41—44, 8 il. Wytyczenie mało znanych tras dla turystów zmotoryzowanych i opis znajdujących się w ich pobliżu zabytków.

Turyści — Uwaga!

Rubryka przeznaczona dla turystów pieszych zapoznająca ich z ciekawymi zabytkami na terenie kraju, s. 44—49, 7 il.

Informator.

Kilka ważniejszych informacji z dziedziny ochrony zabytków. Min. uchwały V sesji Rady Naukowej IBI w Wiedniu; Powstanie Węgierskiej Narodowej Komisji ICOMOS, s. 49—51, str. w jęz. francuskim.

Krótkie wiadomości.

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech, s. 51—53, 2 il.

Wiadomości z Budapesztu.

Krótkie wiadomości dotyczące przebiegu prac związanych z ochroną niektórych obiektów zabytkowych w stolicy Węgier, s. 53—54, 1 il.

Recenzje.

F. Merényi 1867—1965, *Cento anni architettura ungherese*, Roma 1965, (L. Gerö), s. 54—55.

G. Fabbri Colabich — A. Prosdomici — G. Saccomani, *I recenti lavori di restauro alla Cappella degli Scrovegni e le indagini esperite per la sua conservazione*, Padova 1964, (N. Pamer), s. 55—56.

A. Dale, *Listing and Preserving historick Buildings — the European Picture*, „The Architectural Review” London 1965, nr VIII, (L. Gerö), s. 56—63.

G. Szepessy, *Néhány szó a finn műemlékvédelemről (Kilka słów o ochronie zabytków w Finlandii)*, s. 64, 2 il.

L. Benevolo, *Una introduzione all'architettura, Lettera*, Bari 1962, (L. Gerö), s. 64 — 3 okł.
Notka w związku z listem muzeologa J. Voráka w sprawie braku opieki nad rzeźbami kalwarii w Kiskunhalas, s. 3 okł., 2 il.

Zeszyt 2, stron 63, ilustracje

S. Palkó, *A műemlékvédő Baranya (Ochrona zabytków w komitacie Baranya)*, s. 65, str. w jęz. francuskim. Wypowiedź Sándora Palkó przewodniczącego Komitetu Wykonawczego Rady Komitatu Baranya o ochronie zabytków na terenie komitatu.

F. Fülep, Pécs — *Sopianae római kori emlékeinek feltárása és műemléki problémái (Odslonięcie wykopalisk z czasów rzymskich w Pécs—Sopianae i związane z nimi problemy)*, s. 66—70, 6 il., str. w jęz. francuskim. Przebieg prac wykopaliskowych w Pécsu, powstałym na miejscu dawnego rzymskiego miasta Sopianae. Opis odkrytych grobowców rzymskich i innych zabytków oraz ich zabezpieczenie.

G. Bándi — A. Kiss, *A pécsváradi apátság átátása (Prace wykopaliskowe na terenie opactwa w Pécsvárad)*, s. 70—72, 3 il. str. w jęz. francuskim. Dzieje założonego w 1015 r. opactwa Benedyktynów w Pécsvárad. Opis prac wykopaliskowych na terenie opactwa i otaczającego go zamku. Prace restauratorskie.

A. Gergelyffy, *Jelentés a pécsváradi vár részleges előzetes falkutatásáról (1964 július 23 — augusztus 14) (Sprawozdanie z wstępnych prac badawczych murów zamku Pécsvárad przeprowadzonych w okresie od 23 lipca do 14 sierpnia 1964 roku)*, s. 72—76, 6 il., str. w jęz. francuskim.

J. Sz. Czeglédy — K. Ferenczy, *A siklósi vár (Zamek Siklós)*, s. 76—78, 9 il., str. w jęz. francuskim. Dzieje zamku (pierwsze notatki pochodzą z końca XII w.), opis stanu zamku oraz szeroko zakrojonych prac restauratorskich.

E. Szakál, *Gótikus erkély a siklósi várban (Balkon gotycki w zamku Siklós)*, s. 84—86, 3 il., str. w jęz. francuskim. Przypadkowe odkrycie w czasie prac restauratorskich w płaszczyźnie ściany zamku Siklós relikwii zamkniętego balkonu gotyckiego. Opis zachowanych elementów oraz prac rekonstrukcyjnych.

M. G. Sándor, *Adatok Márévár építéstörténetéhez (Dane dotyczące historii budowy zamku Máré)*, s. 87—92, 8 il., str. w jęz. francuskim. Dzieje zamku Máré (XIV w.). Opis przebiegu prac odkrywkowych ruin, które dopomogły do poznania poszczególnych etapów budowy zamku.

K. H. Nándori, *Márévár helyreállításának terve (Projekt restauracji zamku Máré)*, s. 93—96, 4 il., str. w jęz. francuskim. Opis obecnego stanu ruin zamku oraz omówienie projektu restauracji. Przeznaczenie: hotel turystyczny i lapidarium.

L. Papp, *A mohácsi csatátér (Pole bitwy pod Moháccsem)*, s. 96—102, 4 il., str. w jęz. francuskim. Szkielet sytuacyjny obecnego terenu bitwy pod Moháccsem (26.VIII.1526 r.), w której Węgry straciły niepodległość i dostały się pod panowanie tureckie. Omówienie źródeł historycznych dotyczących rozmieszczenia wojsk i przebiegu bitwy. Przebieg dotychczasowych prac wykopaliskowych i ich wyniki. Pracami kieruje Muzeum im. J. Pannoniusa w Pécsu.

L. Papp, *Az elpusztult baranyai falvak kutatása (Badania zniszczonych wsi na terenie komitatu Baranya)*, s. 103—107, 8 il., str. w jęz. francuskim. Przebieg poszukiwań śladów średniowiecznych wsi węgierskich w komitacie Baranya, których około 300 uległo zniszczeniu w czasie niewoli tureckiej (XVI w.). Przedmioty znalezione w miejscach badań.

F. Erdei, *A szigetvári vár helyreállítása (Restauracja zamku Szigetvár)*, s. 107—111, 4 il., str. w jęz. francuskim. Poszczególne etapy prac restauratorskich zamku Szigetvár.

Gy. Gerő, *A szigetvári Szulejman szultán dzsámi (Meczet sultana Sulejmana w Szigetvárze)*, s. 111—116, 11 il., str. w jęz. francuskim. Dzieje zbudowanego przez Turków w 1566 roku meczetu na terenie zamku Szigetvár. Opis przeprowadzonych badań i ich wyników w związku z zamierzoną restauracją meczetu.

P. Sándor, *A szigetvári „Oroszlán” étteremszálló felújítása (Prace remontowe w zajęzdzie „Oroszlán”*

w Szigetvárze), s. 117—118, 4 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie projektu prac remontowych starego, pochodzącego z XVIII wieku zajazdu „Oroszlán” w Szigetvárze. Termin zakończenia prac remontowych 1966 r.

J. Cseh, *Népi műemlékek Baranya Megyében (Zabytki budownictwa wiejskiego w komitacie Baranya)*, s. 119—123, 7 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie kilku szczególnie charakterystycznych typów budownictwa wiejskiego na terenie komitatu.

Stop — Zabytki

Utiprogram autósoknak (Trasa dla turystów zmotoryzowanych), s. 123—127, 10 il., str. w jęz. francuskim. Wytyczne mało znanych tras dla turystów zmotoryzowanych i opis znajdujących się w ich pobliżu zabytków.

Informator.

Kilka ważniejszych informacji z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech, s. 127 — 3 okł., 2 il., str. w jęz. francuskim.

Wiadomości ze stolicy.

Krótkie wiadomości dotyczące przebiegu prac związanych z ochroną niektórych obiektów zabytkowych w stolicy Węgier, s. 3 okł.

Zeszyt 3, stron 63, ilustracje.

D. Dercsényi, *Beszámoló az Országos Műemléki Felügyelőség 1964—1965. évi munkásságáról (Sprawozdanie z prac przeprowadzonych w latach 1964—1965 przez Krajowy Inspektorat Zabytków)*, s. 129—137, 7 il. str. w jęz. francuskim. Lata 1964—1965 stanowią ważny etap w dziedzinie ochrony zabytków na Węgrzech. Ustawa budowlana nr III z 1964 roku i uchwała rządu o jej realizacji organicznie łączą sprawy ochrony zabytków ze sprawami budownictwa, a tym samym likwidują sprzeczności jakie — w przypadku podporządkowania sprawom kultury — wynikały w realizacji planów ochrony zabytków między władzami budowlanymi a urbanistycznymi. Zalety tego rozwiązania polegają na tym, że najważniejsze organa i środki praktycznej realizacji ochrony zabytków leżą w gestii Ministerstwa Budownictwa. Znaczenie uchwały polega również na kodyfikacji potrzeby ochrony otoczenia zabytków, ochrony całych terenów zabytkowych i budynków o znaczeniu urbanistycznym. Ważną zmianę organizacyjną wprowadza również rozporządzenie ministra budownictwa nr 38/1965 EM, które bezpośrednio podporządkowuje Krajowy Inspektorat Zabytków kompetentnemu wiceministrowi wyłączając tym samym wiele pośrednich stopni administracyjnych. Opracowanie trzeciego planu 5-letniego ochrony zabytków. W dalszym ciągu autor omawia ważniejsze zadania planu oraz prace dokonane w okresie tych dwóch lat w dziedzinie ochrony zabytków na terenie kraju a także międzynarodowe kontakty w tej dziedzinie.

F. Zákonyi, *Balaton várak hiteles rajzai 1651-ből (Autentyczne szkice z 1651 r. zamków nad Balatonem)*, s. 137—142, 5 il., str. w jęz. francuskim. Autor zamieszcza odnalezione przez dr. Andora Borbély w bibliotece herzogenburskiej szkice i opisy 4 zamków nad Balatonem (Nagyvázsöny, Szigliget, Csobánc, Keszthely) pochodzące z połowy XVII wieku i sporządzone przez austriackiego inżyniera wojskowego Oktaviano Leukhardena.

P. Németh, *Egy elfelejtett Veszprém megyei vár: Hölgykö (Hölgyko — Zapomniany zamek w komitacie Veszprém)*, s. 142—144, 1 il., str. w jęz. francuskim. Odnalezienie w starych dokumentach wzmianek o zamku Hölgykö, zniszczonym w połowie XIV wieku. Próba lokalizacji zamku w oparciu o informacje zawarte w starych dokumentach.

B. Horváth (junior), *Városkép javítás Miskolcon (Prace urbanistyczne w Miskolcu)*, s. 145—152, 14 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie prac urbanistycznych przeprowadzonych w Miskolcu mających na celu polepszenie i upiększenie wyglądu miasta.

L. Császár, *Korai, ritka ipari szerkezeteink és megóvásuk (Wczesne, rzadkie konstrukcje przemysłowe i ich ochrona)*, s. 152—156, str. w jęz. francuskim. Zagadnienie inwentaryzacji i ochrony cennych, rzadkich konstrukcji przemysłowych stanowiących próby stosowania nowych materiałów konstrukcyjnych, jak np. żelaza, stali, żelazobetonu. Omówienie niektórych ważniejszych obiektów tego typu pochodzących z XIX i XX w. (mosty, dworce, hale targowe itp.).

J. Köfalvi, *Néhány gondolat a köfaragványok védelmébén (Kilka uwag na temat ochrony rzeźb kamiennych)*, s. 156—160, 8 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie przyczyn szybkiego — w niektórych wypadkach — niszczenia rzeźb kamiennych (zły dobór surowca, wpływy atmosferyczne itp.). Metody konserwacji i restauracji niszczących rzeźb kamiennych.

Dr N. Gilyén, *A szatmári erdőhát népi műemlékei (Ludowe zabytki na terenie Erdőhát, komitat Szatmár)*, s. 161—166, 10 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie oryginalnych, bardzo charakterystycznych zabytków budownictwa ludowego w okręgu Erdőhát, w komitacie Szatmár (płn.-wsch. Węgry). Problemy związane z ochroną tych zabytków, z dążeniem do użytkowania ich zgodnie z przeznaczeniem, bez naruszania pierwotnego stylu i wyglądu.

K. Őrsi, *A műemléki vonatkozású kertek védelme (Ochrona zabytkowych parków)*, s. 167—171, 5 il., str. w jęz. francuskim. Sprawa ochrony otoczenia (np. parków) zabytkowych budowli. Omówienie zagadnień w świetle osiągnięć zagranicznych (Versailles, Schönbrunn, Zwinger, Baranów, Wilanów).

J. Antall, *Semmelweis Ignác tabáni szülőháza és utolsó pesti lakóhelye (Dom rodziny Ignacego Semmelweisa na Tabán i ostatnie mieszkanie w Peszcie)*, s. 172—180, 9 il., str. w jęz. francuskim. Opis obecnego wyglądu dawnej dzielnicy Tabán w Budapeszcie (u stóp Góry Zamkowej) oraz historia i opis wyglądu domu w którym urodził się Semmelweis — obecnie Muzeum Historii Medycyny. Dzieje rodziny Semmelweisów. Opis budynku w Peszcie przy ul. Váci, ostatniego miejsca zamieszkania Semmelweisa.

E. Pfannl, *A Semmelweis-ház műemlék helyreállítása (Restauracja zabytkowego domu rodziny Semmelweisów)*, s. 181—186, 10 il., str. w jęz. francuskim. Przebieg prac restauratorskich w poważnie uszkodzonym w czasie wojny budynku. Autor artykułu jest jednocześnie autorem projektu restauracji.

C. J. Gordberg, *A turkui vár most és régen (Zamek w Turku obecnie i dawniej)*, s. 186—189, 4 il., str. w jęz. francuskim. Dzieje zamku w Turku (Finlandia) i przebieg jego restauracji.

Informator.

A. Zádor, *Megemlékezés Ybl Ervínről — 1890 jan. 14 — 1965 aug. 14-ig. (Wspomnienie o Ervinie Yblu 14 styczeń 1890 — 14 sierpień 1965)*, s. 190—191, str. w jęz. francuskim. Wspomnienie pośmiertne o znanym węgierskim historyku sztuki i architekcie Ervinie Yblu.

Kilka innych informacji z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech, s. 191.

„Elő Múlt” (*Zywa przeszłość*), (L.G.), s. 191 — 3 okł., 4 il. Omówienie dokumentalnego filmu (reż József Kis, operator Arpád Szabó) o starych zamkach i pałacach na Węgrzech, oraz ich obecnym wykorzystaniu.

Zeszyt 4, stron 63, ilustracje.

F. Merényi, *Gondolatok kastélyállományunkról (Kilka uwag na temat stanu ilościowego naszych pałaców)* s. 193—196, 3 il., str. w jęz. francuskim. Ogólna ilość pałaców na Węgrzech podlegających ochronie zabytków wynosi 540. Spis przeprowadzony został przez Krajowy Inspektorat Zabytków w 1959 r. i umożliwił poznanie stanu zabytków i ich wykorzystania. Możliwości właściwego użytkowania pałaców: muzeum, dom wczasowy, siedziba instytucji naukowych, ewentualnie przejściowo bursa. Mniej odpowiednie wykorzystanie: szpital, dom starców. Znajomość przeznaczenia danego pałacu jest wielką pomocą przy prowadzeniu prac restauratorskich.

L. Császár, *A magyar műemléki kastélyok helyzete és védelmük problémái (Sytuacja zabytkowych pałaców na Węgrzech i problemy związane z ich ochroną)*, s. 198—205, 12 il., str. w jęz. francuskim. Analiza sytuacji zabytkowych pałaców na Węgrzech. Brak użytkownika hamuje dalsze możliwości ochrony zabytku. Właściwe i niewłaściwe wykorzystanie zabytkowych pałaców. Wykaz niewłaściwie wykorzystanych pałaców: Trzy najważniejsze trudności związane z wykorzystaniem pałaców: brak użytkownika; brak wystarczających funduszy do przeprowadzenia prac restauratorskich; trudności z wykwaterowaniem czasowych użytkowników.

P. Voit, *A noszvaji kastély (Pałac w Noszvaj)*, s. 206—210, 6 il., str. w jęz. francuskim. Dzieje pałacu w Noszvaj i jego właściwe wykorzystanie przez Instytut Ubezpieczeniowy Krajowego Związku Spółdzielczości Pracy.

A. Balogh, *A martonvásári kastély és parkja (Pałac i park w Martonvásár)*, s. 210, 7 il., str. w jęz. francuskim. Dzieje pałacu w Martonvásár (XVIII w.), należącego niegdyś do rodziny Brunswicków, w którym częstym gościem był Beethoven. Obecne wykorzystanie pałacu: siedziba Badawczego Instytutu Rolniczego Węgierskiej Akademii Nauk. Troskliwa pielęgnacja otaczającego pałac parku.

M. Möcsényi, *A fertői táj-, park-, kastélyegyüttesről (O zespole krajoobrazowo-parkowo-pałacowym w Fertőd)*, s. 214—217, 3 il. str. w jęz. francuskim. Opis zabytkowego, barokowego pałacu Eszterházych w Fertőd i doskonale zharmonizowanego z nim parku. Twórcą tego „węgierskiego Versalu” był ówczesny właściciel dóbr, hrabia a później książę Miklós Eszterházy (druga połowa XVIII w.) człowiek wielostronnie wykształcony o wyrobionym smaku, genialny architekt i dekorator.

T. Dragonits, *Az egervári várkastély 1961—65 évi helyreállításáról (O restauracji zamku w Egervár w latach 1961—65)*, s. 218—225, 13 il., str. w jęz. francuskim. Opis prac przygotowawczych. Omówienie opracowanego programu, przebiegu prac restauratorskich oraz kilku problemów jakie pojawiły się w czasie prowadzonych prac i sposób ich rozwiązania. W odbudowanym zamku znajdują schronienie rozmaite okresowe kursy.

V. Molnár, *Beszámoló a sárospataki r.k. templom 1964—1965 évi ásatásáról (Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w latach 1964—1965 w rzymsko-katolickim kościele w Sárospatak)*, s. 226—233, 8 il., str. w jęz. francuskim. Historia budowy i późniejszych kolejnych etapów przebudowy kościoła w Sárospatak (XIII w.) w świetle przeprowadzonych na jego terenie prac wykopaliskowych.

M. G. Kramer — S. Tóth, *A tihanyi apátság templom és kolostor 1965 évi felújítása (Remont kościoła i klasztoru opactwa Tihany w 1965 roku)*, s. 234—237, 3 il., str. w jęz. francuskim. Dzieje kościoła i klasztoru. Odnawianie opactwa w 1965 r. i przeprowadzone w związku z tym badania murów dostarczyły kilku nowych szczegółów dotyczących historii budowy kościoła i klasztoru

Poradnik praktyczny.

E. Ujlaki, *Évszázados faszobraink és faragványaink védelmére (Dla ochrony naszych wiekowych rzeźb z drzewa)*, s. 238—241, 11 il., str. w jęz. francuskim. Pierwszy z cyklu artykułów poświęconych ochronie rzeźb z drzewa. Opis wyposażenia i systemów pracy dawnych pracowni rzeźbiarskich.

Stop — Zabytki.

Rubryka mająca na celu zachęcenie czytelników zmotywowanych do zwiedzania mało dotąd znanych zabytków w kraju. Trasa Szentendre — Visegrád. Opis znajdujących się w jej pobliżu zabytków, s. 241—245, 10 il., str. w jęz. francuskim.

Turyści — Uwaga!

Rubryka przeznaczona dla turystów pieszych, zapoznająca ich z ciekawymi zabytkami na terenie kraju, s. 245—249, 9 il., str. w jęz. francuskim.

Informator.

Krótkie wiadomości.

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech, s. 249—255, 11 il., str. w jęz. francuskim.

Recenzje.

J. Major, *A városalaprajz mint a korai magyar városépítéstörténet forrása (Plan miasta jako źródło wiadomości o wczesnym węgierskim budownictwie miejskim)*, „Építés- és Közlekedéstudományi i Közlekedésmények”, 1965, nr 1, (L.G), s. 255—256.

J. Ruskin, *The Stones of Venice, London 1960*, (L. Gerö), s. 256. F. Pogány, *Párizs (Paryż)*, Budapest 1965, (G. Entz), s. 256 — 3 okł.

Alicja Mazurkiewicz

Nakład 1150+23 egz. Objętość arkuszy wyd. 11+0,25, druk. 9,5. Pap'ér. ilustr. III kl. 100 g. 61×86. Oddano do składu w maju 1967 r. druk. ukończono w październiku 1967 r.